

**Augustyna Burlita, Grażyna Maniak, Aneta Zelek
(red. pr. zbior.),
Przetrwać dekonunkturę. Przedsiębiorstwa
i gospodarstwa domowe wobec kryzysu,
Wydawnictwo Naukowe Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu,
Szczecin 2011, ss. 303**

Tytuł recenzowanej książki dobrze oddaje jej treść. Autorzy (Augustyna Burlita, Leszek Bursiak, Aleksandra Grzesiuk, Anna Lachowska, Grażyna Maniak, Ewelina Świergiel, Aneta Zelek) – we wstępie („Od autorów”) napisali, że jej głównym celem jest analiza reaktywności i adaptacyjności podmiotów gospodarczych na zjawiska recesji i kryzysu jako faz dekonikturalnych cyklu koniunkturalnego. Reaktywność podmiotów gospodarczych wobec objawów dekoniktury rozumiana była jako wrażliwość firm i gospodarstw domowych na negatywne zjawiska związane z kryzysem, powodująca tendencję do intensywnego reagowania na takie bodźce zewnętrzne, natomiast adaptacyjność jako zdolność podmiotów gospodarczych do podejmowania i wdrażania zmian dostosowawczych do nowych, zmienionych warunków gospodarczych.

Autorzy książki (oraz poprzedzającego jej powstanie projektu badawczego realizowanego ze środków MNiSW) sformułowali dwa ambitne cele szczegółowe. Celem poznawczym była naukowa diagnoza zachowań, reakcji i postaw decyzyjnych przedsiębiorstw i gospodarstw domowych w okresie dekoniktury, celem pragmatycznym-konceptualizacja modelu reaktywności koniunkturalnej obu typów podmiotów gospodarczych poprzez sporządzenie normatywnych rekomendacji dotyczących ich funkcjonowania w trudnych warunkach ekonomicznych charakterystycznych dla fazy recesji i kryzysu gospodarczego. Intencją Autorów była próba zweryfikowania głównej hipotezy ,zakładającej ,że podmioty gospodarcze w Polsce wykazują słabą i opóźnioną reaktywność na symptomy dekoniktury gospodarczej, podejmują błędne decyzje ekonomiczne, co w efekcie wpływa na ich obniżoną zdolność adaptacji do wahań cyklu koniunkturalnego.

Dobłą ilustracją bogactwa treści tej podzielonej na trzy części pracy – recenzowanej wcześniej przez prof. Beatę Świecką i prof. Leonarda Rozenberga – może być prezentacja tytułów 18 rozdziałów: Koniunktura i jej cykliczność w naukach ekonomicznych, Cykliczność wzrostu gospodarki światowej w długim okresie, Kryzys

2007-2010-przyczyny, objawy, transmisja, Wielowymiarowość kryzysu w Polsce w latach 2007-2010, Metodyka badań przedsiębiorstw w fazach dekonstrukcji, Kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw w fazie dekonstrukcji, Postrzeganie dekonstrukcji przez kadry menedżerskie, Zachowania przedsiębiorstw w okresie dekonstrukcji, Skuteczność działań sanacyjnych podejmowanych w fazie dekonstrukcji, Postawy interesariuszy w procesach adaptacyjnych firm w czasie dekonstrukcji, Egzemplifikacja sytuacji organizacyjnej badanych przedsiębiorstw w modelu sprawnościowo-dysfunkcyjnym, Przedsiębiorstwa wobec kryzysu-konkluzje, Metodyka badań gospodarstw domowych w fazie dekonstrukcji, Kryzys gospodarczy a sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych, Reakcje gospodarstw domowych na kryzys gospodarczy, Gospodarstwa domowe na rynku pracy w fazie dekonstrukcji, Psychospołeczne aspekty funkcjonowania gospodarstw domowych w okresie dekonstrukcji, Gospodarstwa domowe wobec kryzysu – konkluzje.

Przedmiotem czterech pierwszych rozdziałów (autorstwa Anety Zelek) jest próba syntetycznego ukazania teoretycznych aspektów cyklu koniunkturalnego w gospodarce. Na ponad 50-ciu stronach zaprezentowana została – w sposób profesjonalny, atrakcyjny, z podziwu godną erudycją, problematyka koniunktury i jej cykliczności w naukach ekonomicznych, cykliczności wzrostu gospodarki światowej w długim okresie, genezy, objawów i transmisji kryzysu 2007-2010. Ważnym fragmentem jest ukazanie wielowymiarowości (siedmiu wymiarów) kryzysu w Polsce w latach 2007-2010.

Drugą część omawianej książki (autorstwa Leszka Bursiaka, Anny Lachowskiej, Grażyny Maniak, Anety Zelek) stanowi osiem rozdziałów. Jest to swego rodzaju raport z badań empirycznych przeprowadzonych w grupie 200 przedsiębiorstw Pomorza Zachodniego. Badanie firm dotyczyło ośmiu obszarów diagnostycznych, dla których zdefiniowano 26 szczegółowych hipotez teoretycznych. Badania pozwoliły na wskazanie kluczowych problemów i barier funkcjonowania przedsiębiorstw w warunkach kryzysu oraz głównych błędów menedżerskich zidentyfikowanych w badanych firmach. Szczególnie interesującym i nowatorskim fragmentem jest – w subiektywnym odczuciu recenzenta – p.2.7. - „Egzemplifikacja sytuacji organizacyjnej czternastu badanych przedsiębiorstw w modelu sprawnościowo-dysfunkcyjnym”.

W trzeciej części pracy, obejmującej sześć rozdziałów (autorstwa Augustyny Burliły, Aleksandry Grzesiuk, Eweliny Świergiel), przedstawiono interesujące wyniki badania realnej kondycji gospodarstw domowych. Ogólnopolskie badania sondażowe dotyczące ocen klimatu konsumenckiego wykazywały w badanym okresie systematyczną przewagę ocen pesymistycznych nad optymistycznymi. Oznacza to, że kryzys postrzegany jest przez polskich konsumentów jako główna przyczyna ich trudności ekonomicznych oraz fenomen mający wpływ na ich postawy i decyzje nabywcze i zawodowe. Ta część książki zawiera wyniki badań empirycznych przeprowadzonych w grupie 500 gospodarstw domowych regionu Pomorza Zachodniego. Badania sta-

nu i postaw gospodarstw domowych wobec kryzysu miały charakter interdyscyplinarne i objęły sześć obszarów badawczych, dla których zdefiniowano 22 szczegółowe hipotezy badawcze. Warto tu odnotować, że generalna ocena zdolności gospodarstw domowych do funkcjonowania w warunkach dekoniunktury wypadła znacznie lepiej niż w przypadku przedsiębiorstw, co jednak nie oznacza, że gospodarstwa domowe nie wykazują żadnej wrażliwości na negatywne objawy kryzysu.

Według Autorów ostateczne wyniki badań potwierdziły, że zarówno przedsiębiorstwa, jak i gospodarstwa domowe wykazują się słabą reaktywnością, mają istotne problemy przystosowawcze i w efekcie stają się ofiarami dekoniunktury. Firmy i gospodarstwa domowe słabo lub wcale nie radzą sobie z podejmowaniem działań sanacyjnych i naprawczych. Niewiele lepiej wypadła ocena działań prewencyjnych czy profilaktycznych, co czyni obie grupy podmiotów gospodarczych podatnymi na głębokie i trudne do zwalczania wewnętrzne kryzysy ekonomiczne.

W ograniczonych ramach recenzji nie sposób zaprezentować wszystkich interesujących informacji oraz wielu szczegółowych konkluzji i rekomendacji zawartych w poszczególnych rozdziałach. Wartość książki podnosi bez wątpienia syntetyczne i przejrzyste ujęcie tematu, w wymiarze organizacji tekstu – 41 tabel, 11 rysunków oraz 102 wykresy.

W powyższym kontekście nie ulega wątpliwości, że problematyka recenzowanej pracy jest aktualna, ważna, a przy tym interesująca zarówno z teoretycznego, jak i głównie praktycznego punktu widzenia. Praca jest dowodem ambicji i odwagi jej Autorów, którzy podjęli problem nie uboczny, marginalny, przyczynkarski, lecz pierwszorzędny, dyskutowany we współczesnym piśmiennictwie ekonomicznym. Odnotować jednak warto, że – jak dotychczas – dominują raczej ujęcia popularnonaukowe i publicystyczne, mało jest pogłębionych studiów, o silnych podstawach teoretycznych i solidnej podbudowie empirycznej, podobnych do recenzowanej pracy.

Lektura tej interesującej pracy nasuwa generalną refleksję, że Autorzy napisali ją z niewątpliwym rozmachem, profesjonalizmem, pasją wytrawnych badaczy i dydaktyków. Podejście takie jest bez wątpienia godne uznania. Trzeba odnotować, że Autorzy skonstruowali pracę inteligentnie, struktura jej jest zgodna z regułami metodologicznymi i metodycznymi przyjętymi w nauce w ogóle, w tym i w naukach ekonomicznych. Autorzy umiejętnie łączą kwestie i ujęcia teoretyczne z przykładami empirycznymi, wywody o charakterze akademickim ze spostrzeżeniami o wymiarze praktyczno-aplikacyjnym. Praca poprawnie łączy w sobie elementy diagnozy, terapii, prognozy lub też w innym ujęciu: opisu i objaśniania, nie unika też sformułowań o znaczeniu normatywnym i stosowanym. Pracę czyta się z zainteresowaniem, jest ona bowiem napisana w sposób dynamiczny, komunikatywny, z nastawieniem na przybliżenie Czytelnikom podstawowej, aktualnej wiedzy ekonomicznej.

Cała praca jest dobrze „zakotwiczona” w dotychczasowym piśmiennictwie dotyczącym analizowanej problematyki (bibliografia obejmuje 136 pozycji), jednak nie

ma bynajmniej charakteru inteligentnej kompilacji, wręcz przeciwnie, Autorzy wielokrotnie wykazali się samodzielnością sądów, prezentując własne podejścia i ujęcia.

Ocena recenzowanej pracy – jak zawsze – oscyluje między „Scyllą podziwu” a „Charybdą niedosytu” (co do niedosytu, zdaje się, że można go odnieść do każdej(!) pracy naukowej, „wszystko można zrobić jeszcze lepiej”). W tym przypadku zdecydowanie dominuje podziw. Podkreślić warto, że książka ukazała się w stosownym czasie, co przypisać należy intuicji i dobremu wyczuciu bieżących potrzeb praktyki. Badanie kondycji i zachowań podmiotów gospodarczych (gospodarstwa domowe nieprzypadkowo uważa się za podmiot historycznie najstarszy, przedsiębiorstwa zaś za najważniejszy !) każdorazowo uznać należy za szczególne wyzwanie dla analityków-ważne, interesujące i trudne. Autorzy inteligentnie opisują, objaśniają, weryfikują hipotezy, czasem oceniają, formułują prognozy, niekiedy – bezpośrednio lub pośrednio – recepty i sygnały wczesnego ostrzegania. Świat podmiotów gospodarczych – szczególnie w czasach zawirowań, niestabilności i ekonomii wiedzy niedoskonałej – jest „nieustającym placem budowy”. Oznacza to, że pracy Autorom nie zabraknie, jak sami bowiem piszą „kryzysy były, są i będą”.

Dobrym prawem recenzenta jest formułowanie sugestii dotyczących kolejnych projektów i prac badawczych. Wydaje się, że celowe w przyszłości byłoby poświęcenie uwagi nie tylko krótkookresowym na ogół problemom wzrostu gospodarczego, lecz – co najmniej średniookresowym, jeśli nie długookresowym – zagadnieniom rozwoju ekonomicznego, z fundamentalnymi kwestiami bogactwa i ubóstwa na czele. Kwestie te z definicji dotyczą również przedsiębiorstw i gospodarstw domowych.

Recenzowaną książkę można z pełnym przekonaniem zarekomendować polskim Czytelnikom, zwłaszcza studentom uczelni i wydziałów ekonomicznych, słuchaczom studiów podyplomowych i doktoranckich, a także – *last but not least* – przedsiębiorcom i menedżerom oraz analitykom, konsultantom i doradcom.

Stanisław Flejterski

